

Nr 48

Utlåtande i anledning av motioner angående tidpunkten för inplacering i ny sjukpenningklass.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 767 av herr *Larsson, Lars*, och herr *Hedlund* samt II: 878 av fru *Håvik* och fru *Skantz*.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts »att riksdagen måtte besluta om att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till ändring i lagen om allmän försäkring enligt i motionen angivet syfte så att inplacering i sjukpenningklass vid höjd inkomst sker vid det månadsskifte som inträffar efter det då arbetsförmågan på grund av sjukdom eller yrkesskada föranlett inkomstbortfall under minst 30 dagar oberoende av om sjukfallet pågår vid det aktuella månadsskiftet».

Över motionerna har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från riksförsäkringsverket. På begäran av utskottet har vidare yttrande över motionerna avgivits av Försäkringskassaförbundet.

Gällande bestämmelser

Enligt lagen om allmän försäkring (AFL) skall i Sverige bosatt försäkrad som fyllt 16 år inskrivas i försäkringskassa. I samband med inskrivningen skall försäkringskassan placera den försäkrade i viss sjukpenningklass eller, om förutsättning härför ej föreligger, »nollklassa» honom.

Med placering i sjukpenningklass följer rätt till grundsjukpenning samt, vid placering i någon av klasserna nr 3—21, tilläggsjukpenning med belopp som beror av klassplaceringen. Vid sjukdom utgår både grund- och tilläggsjukpenning i regel fr. o. m. dagen efter insjuknandet. I fråga om tilläggsjukpenning som grundas på inkomst av annat förvärvsarbete än anställning kan den försäkrade dock välja en försäkringsform som innefattar 3, 33 eller 93 dagars karenstid.

Klassplaceringen är även avgörande för storleken av den försäkrades sjukpenningavgift. Denna ingår i den sjukförsäkringsavgift, som årligen i efterskott debiteras försäkrade, och beräknas särskilt för varje månad som den försäkrade varit placerad i sjukpenningklass. I vad tilläggsjukpenning svarar mot inkomst av anställning bidrar arbetsgivarna till dess finansiering

genom kollektiva arbetsgivaravgifter. På grund härav är en arbetstagares avgift för tilläggsjukpenning lägre än samma avgift för en företagare i motsvarande inkomstläge. Den senare kan genom att begagna sig av sin rätt att välja försäkring med karenstid nedbringa sin avgift.

Placering i sjukpenningklass skall enligt 3 kap. 5 § AFL i vissa fall omprövas. Detta gäller bl. a. när det kommit till kassans kännedom att försäkrads inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för den försäkrades placering i sjukpenningklass. Ändring av försäkrads placering i sjukpenningklass i sådant fall får ej ske förrän vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattats. Att försäkringskassa får kännedom om inkomständring måste naturligtvis i stor utsträckning bli beroende av anmälan från den försäkrade. Anmälningsskyldighet föreligger enligt 3 kap. 6 § första stycket AFL. Försäkrad skall så snart ske kan och senast inom två veckor till försäkringskassan anmäla sådan stadigvarande ändring i sina inkomstförhållanden som är av betydelse för klassplaceringen. Klassändring på grund av sådan anmälan får verkan från det månadsskifte som följer närmast efter anmälningsdagen, som i praxis anses som beslutsdag för klassändringen. Emellertid får i princip placering i sjukpenningklass icke ändras under tid då försäkrad lider av sjukdom. Om den försäkrade är sjuk dagen omedelbart före och dagen omedelbart efter månadsskiftet gäller inte klassändringen förrän dagen efter den försäkrades sista sjukdag. I princip bestäms således sjukpenningens storlek i detta fall efter den gamla klassplaceringen under hela sjuktiden.

Vad sålunda sagts om ändring av sjukpenningklass under pågående sjukdom gäller med vissa undantag även när en sjukdom, som föranletts av *yrkesskada*, inte varar mer än 90 dagar efter dagen för yrkesskadans inträffande. Under denna tid, den s. k. samordningstiden, regleras nämligen yrkesskadan i vad avser sjukdom i princip inom den allmänna försäkringens ram. Varar den av yrkesskada föranledda sjukdomen längre tid, utges emellertid enligt yrkesskadeförsäkringslagen (13 §) sjukpenning fr. o. m. den 91:a dagen efter lägst den sjukpenningklass inom den allmänna försäkringen som svarar mot hans årliga arbetsförtjänst vid skadetillfället (dock inte efter högre sjukpenningklass än som motsvarar en arbetsförtjänst av fem gånger basbeloppet, f. n. klass nr 17, såvida inte sjukpenningen dessförinnan utgått efter klass med högre nummer). Samtidigt blir den av inkomstanmälingen föranledda klassplaceringen gällande inom den allmänna försäkringen vid därefter inträffande andra sjukdomsfall (3 kap. 5 § tredje stycket AFL).

Slutligen må här påpekas att enligt 3 kap. 17 § AFL, sjukpenning får dras in eller skäligen sättas ned, om försäkrad utan giltigt skäl underlåter att på sätt stadgas i 3 kap. 6 § första stycket AFL anmäla sådan ändring i sina inkomstförhållanden, som är av betydelse för placering i sjukpenningklass.

Motionerna

I motionerna redogörs för bestämmelserna i AFL och yrkesskadeförsäkringslagen om ändring av sjukpenningklass och om anmälningsskyldighet vid ändrad inkomst. Härfter anför följande.

Om man vill trygga rättsförlust i samband med höjd sjukpenning på grund av ökad inkomst, bör i samordningens intresse detta gälla för varje fall av skada eller sjukdom som medför inkomstbortfall, och tidpunkten för när ändring kan ske bör överensstämna.

För att eliminera spekulaton genom att försäkrad icke fullgör sin i lag stadgade skyldighet beträffande anmälan om ändrad inkomst för att därigenom debiteras lägre avgift till försäkringen, bör ändring av inplaceringen i sjukpenningklass ske vid det månadsskifte som inträffar närmast efter det då sjukdomen resp. yrkesskadan förorsakat inkomstbortfall under 30 dagar.

En ändring av nuvarande lagstiftning bör ligga helt i linje med sociallagarnas innebörd att skapa ökad trygghet för individen vid inkomstbortfall för vilket han är berättigad erhålla kompensation enligt lagen om allmän försäkring.

Remissyttranden

Riksförsäkringsverket anför väsentligen följande.

Regeln att sjukpenningklassen i princip ej ändras under pågående sjukperiod anses vara av grundläggande betydelse inom den allmänna försäkringen för sjukpenning. Genom denna regel garanteras den försäkrade i princip att så länge sjukdomstillståndet varar få uppbära sjukpenning enligt den klass han var placerad i vid insjuknandet. Å andra sidan förhindras den försäkrade att under sjukdomstiden göra gällande anspråk på höjd sjukpenning. Detta motverkar bl. a. spekulaton i att genom i det längsta underlåten anmälan av inkomständring bli påförd en lägre sjukpenningavgift än den som svarar mot den faktiska förvärvsinkomsten.

Emellertid kan klassplacersreglerna otvivelaktigt få otillfredsställande verkningar i fall då försäkrad, som inom föreskriven tid anmält avsevärd inkomstökning, drabbas av en oförutsedd långvarig sjukdom före det månadsskifte, vid vilket den av anmälingen föranledda klassändringen skulle ha blivit gällande. Han får då i allmänhet under hela sjukperioden en avsevärt lägre sjukpenning än om sjukdomsfallet inträffat efter månadsskiftet. En »nollklassad» eller såsom hemmafru i klass nr 1 placerad försäkrad, som just inträtt i förvärvslivet och omedelbart anmält sina därav föranledda ändrade inkomstförhållanden, går helt miste om den sjukpenning han skulle blivit berättigad till om sjukdomsfallet hade inträffat kanske bara någon dag senare. Endast när sjukdomen är en följd av yrkesskada kommer den försäkrade i här avsett fall att — fr. o. m. den 91:a dagen efter skadans inträffande — erhålla en efter hans aktuella arbetsförtjänst avpassad sjukpenning.

Riksförsäkringsverket har uppfattat motionerna så att den däri föreslagna regeln skulle gälla i det fall att försäkrad i behörig ordning gjort anmälan om inkomständring, att anmälan skulle ha föranlett klasshöjning fr. o. m. nästa månadsskifte men att klassändringen ej trätt i kraft på grund av att sjukdomsfall inträffat före månadsskiftet. Även om en uppmjukning av

den nu gällande regeln kan tänkas i någon mån försvaga intresset av att anmäla inkomständringar anser riks försäkringsverket, med hänsyn till vad förut sagts, att en ändring är väl värd att övervägas med beaktande bl. a. av den regel som gäller inom yrkesskadeförsäkringen.

I samband härmed bör emellertid även en del i motionerna ej berörda frågor tas upp. Sålunda bör övervägas om det finns skäl för att lagändringen även bör avse sänkning av sjukpenning under pågående sjukperiod. Vidare kan nämnas att riks försäkringsverket i annat sammanhang uttalat sig för en mera långtgående ändring än motionärerna tänkt sig, när fråga är om person som förut inte haft något arbete och därför varit »nollklassad» eller placerad i sjukpenningklass nr 1 i egenskap av hemmafru.

I sistnämnda avseende hänvisar riks försäkringsverket till verkets yttrande över betänkandet Yrkesskadeförsäkring (SOU 1966:54).

I yttrandet avvisades på anförda skäl förslag av yrkesskadeutredningen att sjukpenning vid sjukdom på grund av yrkesskada, som inträffat efter dagen för anmälan om inkomstökning, skulle utgå efter den av anmälningen föranledda klassplaceringen. Därvid anförde verket bl. a., att oavsett om yrkesskadan var av kort- eller långvarig beskaffenhet, skulle försäkringskassan nämligen i dylika fall alltid tvingas att ta ställning till frågan om yrkesskada förelåg eller inte.

Emellertid, framhöll verket, kunde gällande klassplaceringsregler få mindre tillfredsställande verkningar när inkomst av förvärvsarbete anmäldes av någon som förut inte haft sådant arbete och därför var »nollklassad» eller placerad i sjukpenningklass nr 1 i egenskap av hemmafru. Verket förordade därför sådan ändring av 3 kap. 5 § lagen om allmän försäkring att i sådana fall en av inkomstanmälan föranledd klassändring skulle bli gällande redan dagen efter den då anmälningen inkom till försäkringskassan. Därigenom skulle alla som insjuknade efter sitt inträde i förvärvslivet få sjukpenning enligt den sjukpenningklass som svarade mot den anmälda inkomsten.

Däremot ansåg verket inte lämpligt att vare sig för yrkesskadade eller för andra göra ändring i den allmänna försäkringens regler om verkningarna av anmälan om inkomstförhöjning för personer som är placerade i sjukpenningklass nr 2 eller högre. En sådan ändring skulle nämligen öppna möjlighet för personer med sviktande hälsa att ordna med en uppklassning strax före en sjukskrivning samt avtrubba känslan för skyldigheten att anmäla inkomständringar.

Försäkringskassaförbundet tillstyrker motionerna på i huvudsak följande skäl.

Motionärerna har pekat på att även en i lagenlig ordning gjord inkomst-anmälan leder, på grund av ändrings ikraftträdande vid följande månads-skifte, till uppskjuten ändring då sjukdom eller yrkesskada pågår vid den tidpunkt då klassändring eljest skulle ha skett. Denna bestämmelse, som synes ha tillkommit för att förhindra spekulation, förhindrar samtidigt en i vederbörlig ordning gjord anmälan att träda ikraft vid närmaste månads-skifte med åtföljande rättsförlust för den sjuke resp. yrkesskadade.

Statstjänsteman för vilken arbetsgivarinträde gäller får icke sådan förlust i motsvarande situation därför att han är garanterad sin sjuklön oavsett om

han anmält klassändring eller inte, eller på grund av sjukdom vid tidpunkten för ändrings ikraftträdande fått klassändringen uppskjuten. Den lägre sjukpenning som på grund härav utgår leder däremot till minskade inkomster för statlig myndighet eller verk.

Ändring enligt motionerna skulle begränsa följderna av sjukdom eller yrkesskada som inträffar innan anmäld klassändring trätt ikraft. Man kan därvid inte helt bortse från spekulationsmomentet nämligen att försäkrad underlåter att göra anmälan om klassändring eller att han gör den först i samband med sjukdom. Denna spekulering har motionärerna sökt eliminera genom en regel att sjukdom resp. yrkesskada skall ha förorsakat inkomstbortfall i 30 dagar. Förbundet vill i detta sammanhang framhålla att det ur försäkringens synpunkt vid tillämpningen av en sådan ändring som motionärerna yrkat det är riktigare att utbyta uttrycket inkomstbortfall mot uppburet sjukpenning. En sådan ändring i uttrycket har särskild betydelse för försäkringsfall rörande personer med karenstidsförlängning.

I övrigt måste en del andra problem beaktas för egna företagare om motionärernas förslag genomföres bl. a. om här föreslagna ändringar i reglerna endast skall gälla tilläggsjukpenning för försäkrade för annat förvärvsarbete. För de anställda begränsas eventuell spekulering i avgiftsbesparing till den del som faller på den anställde vilken utgör ungefär 40 % av totala avgiften. Följden av sådant risktagande — att få lägre sjukpenning under minst 30 dagar — samt den numera omfattande klassplaceringskontrollen torde begränsa spekulationsrisken och får i övrigt vägas mot den rättsförlust som nu drabbar dem som icke spekulerar.

En ändring av reglerna vid klassplacering i samband med sjukdom eller yrkesskada får som följd att sänkning av sjukpenningklass synes bli möjlig vid övergång från högre till lägre sjukpenning i de fall sjukdom uppskjuter tiden för klassändring. Detta får särskild betydelse för fall där försäkrad före 67-årsåldern avgår med tjänstepension och anmäler detta till försäkringskassan inom den i 3 kap. 6 § lagen om allmän försäkring föreskrivna tiden men insjuknar innan ändringen av försäkringen kommit att träda ikraft varigenom dubbelersättning, pension från arbetsgivare och sjukpenning, kan utgå samtidigt under avsevärd tid.

Även fall som i övrigt blivit felaktigt klassplacerade utan att medvetet oriktiga uppgifter lämnats eller uppgifter undanhållits kan genom den föreslagna ändringen av reglerna bli justerade under sjukdomsfall som pågått minst 30 dagar.

De i motionerna framställda förslagen siktar till och synes utgöra ett led till förbättringar i föreliggande fråga.

Utskottet

Den som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring skall vara placerad i sjukpenningklass om hans inkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 800 kr. om året. Placeringen i sjukpenningklass är avgörande för storleken av den sjukpenning, som skall utgå vid sjukdom. Storleken av den försäkrades sjukpenningavgift beror på klassplaceringen.

Försäkringskassan skall ompröva placeringen i sjukpenningklass bl. a. då det kommer till kassans kännedom att inkomstförhållandena för den försäkrade undergått ändring av betydelse för klassplaceringen. Sådan kän-

nedom får kassan ofta genom anmälan från den försäkrade. Denne är skyldig att så snart ske kan och senast inom två veckor anmäla inkomständring. Den nya klassplaceringen skall tillämpas från månadsskiftet efter kassans beslut i saken. Om den försäkrade är sjuk vid månadsskiftet får emellertid hans sjukpenningklass inte ändras förrän arbetsförmågan upphört.

Motionärerna vill, att lagen om allmän försäkring skall kompletteras med sådana bestämmelser att den som gjort föreskriven anmälan om inkomständring kan placeras i högre sjukpenningklass även om han efter anmälan drabbats av sjukdom som pågår vid följande månadsskifte. För att undvika att de försäkrade i avsikt att få lägre sjukpenningavgift underlåter att göra anmälan om höjd inkomst förrän i samband med inträffad sjukdom, bör man införa en viss karenstid för klassändringen. Enligt motionärernas mening bör inplaceringen i den högre sjukpenningklassen ske vid det månads-skifte, som inträffar efter det, då arbetsförmågan på grund av sjukdom eller yrkesskada föranlett inkomstbortfall under minst 30 dagar.

De nuvarande reglerna om tidpunkten för ändring av sjukpenningklass kan vid långtidssjukdom leda till otillfredsställande resultat för den enskilde. Detta gäller inte minst i de fall, då en person första gången går ut i förvärvslivet eller då han på grund av studier eller av annan anledning under en längre tid inte haft arbetsinkomst. Utskottet anser därför, i likhet med de remissinstanser som yttrat sig över motionerna, riksförsäkringsverket och Försäkringskassaförbundet, att lagen om allmän försäkring bör ändras i det aktuella avseendet. Det bör således göras möjligt för den som iakttagit sin skyldighet att anmäla inkomständring att bli inplacerad i högre sjukpenningklass även om han efter anmälan drabbas av sjukdom som varar vid närmaste månadsskifte. Vad utskottet sålunda anfört bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 767 och II: 878 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört om ändring av sjukpenningklass under sjukdom.

Stockholm den 29 april 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s), Dahlberg (s)*, Eric Carlsson (cp), Österdahl (fp)*, Ivar Andersson (s), Skagerlund (fp)* och Blomquist (m);

från andra kammaren: fröken Wetterström (m), fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s)*, fru Skantz (s), herr Larsson i Öskevik (cp), fru Fränkel (fp) och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.